Moștenirea fraților Stan și Iacov Zugravu

18 noiembrie 2024, 20:49 **Dan Orghici** Actualitate, Cultură 0

Am început postul Naşterii Domnului de zi şi de noapte, practică care mută din natură în suflet ca o rânduială zilelor, partea pe care o dăruim Divinității, ca să răscumpărăm zilele din an pierdute în risipirile noastre. Dar pentru a scăpa de formalismul postirii este musai să ne racordăm, trup şi suflet, la rânduiala celor din trecut reamintindu-ne că postul

EDITORIAL DE CORNEL NISTORESCU

Mircea Geoană contra Oana Stancu și PSD

La dezbaterea cu Mircea Geoană de la Antena 3 TV, pe lîngă [...]

ACTUALITATE

Cine intră în turul doi? „Nu va fi Simion, nici Ciucă”

nu-i scop în sine, ci mijloc, ca de altfel tot ceea ce avem și facem sunt mijloace care au drept scop întoarcerea în firescul nostru, în relație directă cu Divinul. Cineva spunea că „Omul este cel mai mare atunci când stă în genunchi în fața icoanei, conversând cu Dumnezeu!", scopul postului este să „deprăfuiască" icoana ascunsă în noi și să o aducă la suprafață, înfrânarea reaprinzând culorile dosite de colbul zilelor.

Atunci când termenul îți devine nume propriu și renume

Termenul de Iconar este un meşteşug, o meserie, conform dicționarului limbii române, o persoană care pictează sau comercializează icoane. În mod uzual, în trecut aceşti meşteri populari, erau denumiți și zugravi de icoane sau zugravi iconari, chiar dacă termenul de Zugrav definește un pictor/zugrav de biserici, în sensul de făcător de picturi murale, fresce. Asta au făcut, la jumătatea secolului XVIII și începutul celui de al XIX-lea artiștii iconari Stan și Iacov Zugravu.

Stan Zugravul este fiul preotului Radu Man din Rășinari și al Anei, fratele lui Iacov Zugravul, destinat și el unei remarcabile cariere artistice, s-a născut în anul 1734. Nu credem că menționarea acelei date a putut avea alt rost decât reținerea momentului în care a fost notată însemnarea de proprietate asupra izvodului, care poate nici nu-l are ca autor pe Stan. A locuit în Orăştie aproximativ 30 de ani de aici și semnătura din 1766 „Stan Zug[rav], 1766, ot Orăștie" ,Putem sune fără a greși că Stan Zugravul este o viață de iconar și muralist în Transilvania, o sugestivă pagină din istoria artei românești.

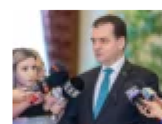
18 noiemb
0

Ciucă și Ciolacu se calcă pe picioare la ușa Schengen
18 noiembrie 2024, 22:00 0

Netanyahu, de neclintit în privința unui armistițiu
18 noiembrie 2024, 21:05 2

Moștenirea fraților Stan și Iacov Zugravu
18 noiembrie 2024, 20:49 0

Ludovic Orban se retrage din cursă
18 noiembrie

(foto Stan Zugravu Nașterea lui Isus)

† *Stan Zug(rav) i brat ego Iacov Zug(rav) sin popei Radul ot Rășinar, meșța sep(tembrie) 1, Leat 7270*, este textul inscripției pictate într-o culoare sângerie chiar de mâna pictorului rășinărean, prezent în anul 1761 la Mănăstirea Argeșului, ctitoria marelui voievod Neagoe Basarab. Caligrafiată și mărginită de un decor amintind de vigniete din vechile tipărituri liturgice, izvodul fiind poate chiar în Cazania marelui mitropolit Varlaam al Moldovei, inscripția de mai sus a fost pictată pe fațada sudică a bisericii argeșene, textul înveșnicind numele celor doi frați pictori: Stan Zugrav și fratele său Iacov Zugrav, fiii popii Radul din Rășinar, luna septembrie 1, Leat (de la Facerea Lumii) 7270 (1761).

Stan din Rășinari este unul din pictorii transilvăneni importanți ai acestui veac, care s-a format în directă legătură cu ambianța artistică din centrele culturale și religioase de la sudul Carpaților. Un rol important în formarea artistică a celor doi frați din Rășinari l-a avut Grigore Ranite din Craiova, pictor cunoscut pentru activitatea sa în Oltenia, Transilvania și Banat. Chiar dacă Stan din Rășinari a fost beneficiarul unei pregătiri și instruiri artistice în atelierele unor prestigioși pictori de factură post- brâncovenească, stilul său încadrându-se în acest curent de tradiție post-bizantină, puternica sa personalitate transpare în picturile murale sau în numeroasele sale icoane. Opera sa cunoaște o mare răspândire în Mărginimea Sibiului și în Șcheii Brașovului, în ținutul Orăștiei, pe valea Mureșului inferior, în Hunedoara și Zarand, în părțile răsăritene ale Munților Apuseni, în Banat sau în Țara Românească.

Stan din Rășinari este cunoscut și prin faptul că a fost posesorul unui caiet de modele de zugrăvie, publicat integral de curând, un caiet de schițe și gravuri de epocă adunate pentru a fi utilizate ca modele pentru pictura murală și a icoanelor. Caietul de modele are o valoare documentară excepțională prin raritatea sa, asemenea documente fiind conservate în prezent în număr foarte redus. Aflat în patrimoniul Muzeului de Artă din Timișoara, caietul are următoarea însemnare pe fila 2v: „Acest izvod iaste (a) lu Stan Zugr(avul). L(ea)t 7242 (1734)”, ce are o importanță deosebită pentru viața și activitatea pictorului.

Acoperit de tăcere a rămas contextul și momentul stabilirii lui Stan în Orăștie, localitate pe care și-a asociat-o constant numelui începând cel mai târziu din 1766 („Stan Zug[rav], 1766, ot Orăștie“ – semnătură pe spatele unei icoane cu proveniența necunoscută, aflată în patrimoniul Muzeului de

Etnografie și Artă Populară din Orăștie, inv. nr. 2476) când e evident că rezidența sa acolo avea deja o oarecare vechime. După atâția ani de peregrinare, alegerea unui loc care să poată fi numit „acasă“ incită în cel mai înalt grad interesul cercetătorului, obligând la căutarea unei motivații. De remarcat că singurul reper de acest tip anterior anului 1766 îl recomandă pe Stan doar ca fiu al unui preot din Rășinari, nu ca locuitor el însuși acolo. Listele de contribuabili cunoscute nici nu ne permit concluzia că el sau alți membri ai familiei sale ar fi deținut o gospodărie în Rășinari, deși relațiile nu au fost cu totul rupte, după cum dovedesc iconițele zugrăvite la comanda unor rășinăreni. Și totuși pare de necrezut să nu fi existat un loc unde artistul să revină periodic, măcar iarna, când activitatea intra într-o oarecare lâncezeală, limitându-se la execuția icoanelor contractate în cadrul unor comenzi mai largi, de zugrăvire în întregime a lăcașurilor de închinare.

(foto: Stan Zugravu Prăznicar)

O viață mereu pe drumuri până la o vârstă care ajunsese să însumeze aproape o jumătate de veac ar fi o imagine extrem de tristă și înduioșătoare, însă destul de obișnuită în epocă. Stabilirea în Orăștie pentru întemeierea unei familii ar fi explicația cea mai la îndemână, dar numele soției, Ilinca, apare alături de al său abia din 1771[53], în vreme ce mențiunea filiației, „sin popii Radu“, este aproape nelipsită din semnăturile de după 1769, de la o vreme asociindu-se și numele mamei, Ana, iar numele fratelui Iacov este și el amintit cu destul de mare frecvență 1769 (Gura Râului), 1771 (Acmariu), 1772 (Birtin), 1775 (Trestia), 1776 (Chimindia),

1779 (Sibiel), 1781 (Mesentea), 1782 (Pricaz) şi 1793 (Beriu). S-ar deduce astfel că între stabilirea la Orăştie şi însoţirea cu Ilinca s-au mai scurs câţiva ani, dar e la fel de posibil să nu existe nici o legătură între momen- tul primei menţiuni în pisanii a soţiei şi cel al căsătoriei. Oricum, ceea ce pare sigur e data foarte târzie a întemeierii familiei (dacă nu cumva e vorba de o recăsătorire) şi mai ales afecţiunea care l-a legat de Ilinca, deconspirată de semnăturile-pomelnic.

Din 1774 numelor deja cunoscute li se adaugă şi cel al fiicei, Ana/ Aniţa, singurul copil sau, poate mai corect spus, singurul care a supravieţuit (Repetarea numelui, în inscripţiile de pe icoanele de la Chimindia, executate în 1776, lasă loc presupunerii că cei doi au mai avut o fetiţă, decedată la o vârstă fragedă, cea de-a doua fetiţă fiind botezată cu acelaşi nume. Alţi copii care nu au supravieţuit pot fi Andrei şi Măriuţa, nume cu care zugravul încheie pomelnicul familiei sale în versiunea din 1781 de la proscomidiarul bisericii din Mesentea). La 1794 Aniţa era deja căsătorită cu unul dintre ucenicii tatălui său, Ioan, pe care îl găsim în compania maestrului încă de prin 1782. Soţul ei a menţionat-o şi el în pisanii, cel puţin o vreme, la fel cum făcuse anterior iubitorul părinte.

Stan nu a fost doar un artist iscusit, ci şi un foarte respectat dascăl de zugravi, după cum o dovedeşte originarea în arta sa a creaţiei câtorva artişti care i-au perpetuat aproape cu evlavie modelele, lăsându-le, la rândul lor, moştenire generaţiilor următoare. Printre primii ucenici, într-o relativă ordine cronologică, trebuie să se fi aflat viitorul ginere, Ioan, cu care îl vedem făcând echipă la Mesentea (1782), Deal (1789)6– unde numele său apare sub forma „Ianăş Covaci"–, apoi la Cristian (1790), Laz (1791), Beriu (1793), ultima lucrare cunoscută a lui Stan, o icoană-prăznicar din 1794,

fiind și ea semnată împreună, cei doi alăturân- du-și și numele soțiilor, Ilinca și Anița. O icoană a Maicii Domnului cu Pruncul păstrată în colecțiile muzeului din Șcheii Brașovului, dincolo de linia desenului, care urmează îndeaproape șablonul demult cunoscut, impresionează și prin inscripția de pe spate, al cărei text sună ca un refren de asemenea îndelung repetat: „Ioan Zugrav din Orăștie. Dumnezeu să-l erte cu tot neamul lui. Anul 1792 [cu cifre și slove], 10 maiu. Popa Ioan, paroh în sat Șugag“. Cea mai târzie atestare pe care o cunoaștem este din anul 1814, când „Ion Zug[rav]“ semna pictura troiței „de la Gura Utii“ din Sibiel.

(foto: Stan Zugravul Iisus Pantocrator-1770-Turdas)

Experiența de viață a lui Stan Zugravul a început în Rășinari cândva prin deceniile doi-trei ale veacului al XVIII-lea și s-a încheiat cel mai probabil în Orăștie, ulterior datei de 7 aprilie 1794. Debutul, mai puțin clar și foarte puțin ilustrabil, și l-a făcut în echipa lui Grigore Ranite, angajată la Tismana, Vădeni și Glogova, pe care le putem considera printre cele mai importante șantiere din perioada stăpânirii austriece în Oltenia, finanțate de influenta familie a Glogovenilor. Următoarele două decenii și jumătate din viața și activitatea sa sunt impenetrabile, chiar și speculațiile fiind viciate de dispariția lucrărilor în care se presupune că a fost implicat. Îl regăsim, apoi, tot la sudul Carpaților, unde este atestat cu

certitudine în 1760-1761, după care a revenit în Transilvania, stabilindu-se la Orăștie. Nu am identificat nimic care să-i lege destinul de Banat, dar aceasta nu exclude deplasarea sa acolo, în compania fraților Ranite sau a zugravilor Nedelcu și Șerban Popovici sau chiar pe cont propriu, câtă vreme știm atât de puțin despre absolut oricare subiect din istoria acelor timpuri, iar biografiile pot fi surprinse doar prin câteva instantanee. Pentru artiști, de fapt, aproape singurele documente sunt creațiile lor, păstrate într-o proporție infimă și după reguli care sfidează haoticul. Din acest punct de vedere, Stan este unul dintre puținii norocoși a căror operă poate fi cunoscută pe un interval de timp ce acoperă aproape întreaga carieră.

Contribuția lui Stan la devenirea artistică a bisericilor românești din Ardeal nu se rezumă doar la propria sa creație, care a excelat doar arareori prin strălucire, deși talent a avut din belșug. Ea constă în special în moștenirea pe care a lăsat-o, prin grupul de la Săliște și, mai ales, prin cel din Laz, acelui segment al artei care a rămas atașat tradiției. Modelele lui Stan Zugravu, reproduse până târziu în secolul al XIX-lea, reprezintă legătura directă între arta autentic brâncovenească și derivațiile sale de factură populară, colportate tot mai frecvent prin intermediul picturii pe sticlă.

Artistul iconar și preotul în Feisa, jud. Alba, Iacov Zugravul

Iacov Zugravul, fiul preotului popii Radu Man din Rășinari și al Anei, fratele lui Stan, destinat și el unei remarcabile cariere artistice, s-a născut cel mai târziu spre sfârșitul celui de-al doilea deceniu al veacului al XVIII-lea. Un reper pentru vârsta pe care o putea avea sunt cele două icoane realizate la

1739 pentru biserica din Șilea, a căror măiestrie a execuției presupune maturitate profesională și biologică.

(foto: Iacov Zugravul Maica Domnului cu Pruncul Frunzeni, 1783)

Ucenicia și-a început-o pe lângă zugravii rășinăreni Popa Ivan şi Nistor Dascălul, de la care și-a însușit temeinice cunoștințe tehnice și a preluat vechile modele de icoane.

Pentru desăvârșirea formației artistice a apelat la pictorul craiovean Hranite și la fiii săi, cu deosebire la Grigore, și nu este exclus să-l fi cunoscut și pe Andrei de la Hurez, pe care l-a putut întâlni în 1730 pe șantierul de la mănăstirea bănățeană Săraca. În preajma acestora trebuie căutate prototipurile figurilor cu care Iacov va popula, n 1747-1749, cupola catedralei din Blaj, precum și o serie de modele noi, foarte rafinate, cărora măiestria lui Iacov le va adăuga propria sa notă de distincție și delicatețe.

Mai știm despre Iacov Zugravul că înainte de 1740 s-a căsătorit cu Maria și a avut cel puțin trei copii, pe Gheorghe, Vasile și Nicolae, care în 1747 aveau 7, 5 și respectiv 3 ani.

Învățarea unei asemenea meserii, a cărei practicare, la cotele la care a făcut-o Iacov, trebuie să fi fost foarte costisitoare, precum și calitatea de om liber, absolut necesară pentru a putea răspunde comanditarilor, coroborată cu aceea de fiu de preot, ni-l prezintă pe tânărul zugrav în mijlocul unui cerc elitist, material și intelectual vorbind, format în parte și din protipendada Blajului și care sigur a funcționat ca o sursă de comenzi aducătoare de venituri, dar a putut furniza și acele sugestii care să-l fi făcut pe Iacov să țintească spre un statut social superior. Într-un asemenea mediu și cu asemenea merite era ușor să ajungi să-ți dorești o diplomă de noblețe, calitatea de „boier“, indiferent ce a presupus ea, fiind n cele din urmă asociată și ea numelui. De asemenea, era oarecum subînțeleasă alegerea unei consoarte dintre fiicele de preoți, unii dintre ei înstăriți, capabili să-și înzestreze odraslele cu cele necesare întemeierii unei gospodării solide, așa cum a fost popa Dumitru din Șilea, pe a cărui fiică, Maria, bănuim că a luat-o Iacov în căsătorie cândva în jurul anului 1739. A fost făcut astfel un important pas spre Feisa, așezarea definitivă aici datând, presupunem, din 1749, după încasarea

plății cuvenite pentru zugrăvirea cupolei catedralei din Blaj. La acea dată familia lui Iacov număra deja cel puțin trei băieți, cel mai vârstnic fiind născut probabil în 1740.

Activitatea lui Iacov Zugravul, constând în icoane pe lemn, alte piese de cult, pictură murală și frescă, se datează începând de pe la 1730 până spre 1794 și cuprinde cel puțin 60 de comenzi cărora li se cunoaște data și destinatarul sau măcar unul dintre aceste elemente de identificare. Semnătura a fost frecventă, în sensul că, în general, Iacov a semnat cel puțin o piesă dintr-un ansamblu de lucrări, nu întotdeauna însă acestea au supraviețuit până astăzi sau măcar până la o cercetare minuțioasă a unui specialist.

(foto: Iacov Zugravul Cupola catedralei din Blaj 1747-49)

În 1783, la o vârstă care trebuie să fi fost deja septuagenară, Iacov zugrăvea încă și supraveghea ucenici.

Exponent al artei post-brâncovenești, originar din Rășinari (jud. Sibiu), stabilit la mijlocul secolului al XVIII-lea la Feisa (jud. Alba), autorul frescei de pe cupola catedralei greco-catolice din Blaj și unul dintre cei mai importanți artiști români ai vremii, Iacov aparține unei familii de pictori din care mai sunt cunoscuți fratele său Stan și fiii Gheorghe și Nicolae.

Opera cunoscută a lui Iacov Zugravul este datată între 1739 și 1783, dar pentru jumătatea a doua a acestei perioade lucrările păstrate sunt foarte rare și destul de diferite stilistic de cele din primele două decenii de activitate. Icoanele enumerate aparțin, toate, acestui prim interval de timp, deci cel mai probabil și piesa de la Muzeul Țăranului Român poate fi considerată ca datând tot de atunci, dar mai aproape de 1760 decât de 1740. Informații despre proveniența ei nu s-au păstrat, de aceea trebuie să luăm în considerare o arie destul de extinsă, care să cuprindă întregul teritoriu în care a activat autorul, adică județele Alba, Mureș, Cluj, Sibiu și Bistrița.

Surse text și foto: Ana Dumitran, Elena Daniela Cucui, Elena Mihu, Saveta Florica Pop „Iacov Zugravul" ed. Altip, Alba Iulia, 2010; Mirela Cristea, Ana Dumitran „Icoane transilvănene din colecția Muzeului Național al Țăranului Român", ianuarie 2014, https://www.researchgate.net/publication; Acad. Marius Porumb prefață la cartea „Stan Zugravul", Editura Altip. Alba Iulia, 2011.

actualitate. Fii cu un pas înaintea tuturor, află primul despre evenimentele importante, analize și povești captivante.

Recomanda

 ARTIȘTII ICONARI STAN ȘI IACOV ZUGRAVU ICOANE

Dan Orghici › 200 Articole

Author

CULTURĂ

S-a stins compozitorul hitului „Non, je ne regrette rien"

18 noiembrie 2024, 19:22 **(I.R.)**

La începutul anilor '60, el a convins-o pe vedeta Édit Piaf să interpreteze una dintre compozițiile sale… […]

Expoziția „Grafica românească", ediția a XIII-a

18 noiembrie 2024 **Dan Orghici**

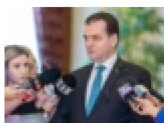
Manifestarea „Grafica Românească 2024 / GR 24 /" aflată în acest […]

Experiențe de neuitat cu Ștefan Hrușcă

15 noiembrie 2024 **CD M**

În luna decembrie a acestui an, magia Crăciunului prinde viață din nou prin vocea inconfundabilă a lui Ștefan Hrușcă. […]

« ANTERIOR
Ludovic Orban se retrage din cursă

URMĂTOR »
Netanyahu, de neclintit în privința unui armistițiu

FII PRIMUL CARE COMENTEAZĂ

Lasă un răspuns

Adresa ta de email nu va fi publicată.

Comentează

Nume *

Email *

PUBLICĂ COMENTARIUL

Precizare:
Ziarul Cotidianul își propune să găzduiască informații și puncte de vedere diverse și contradictorii. Publicația roagă cititorii să evite atacurile la persoană, vulgaritățile, atitudinile extremiste, antisemite, rasiste sau discriminatorii. De asemenea, invită cititorii să comenteze subiectele articolelor sau să se exprime doar pe seama aspectelor importante din viața lor si a societății, folosind un limbaj îngrijit, într-un spațiu de o dimensiune rezonabilă. Am fi de-a dreptul bucuroși ca unii comentatori să semneze cu numele lor sau cu pseudonime decente. Pentru acuratețea spațiului afectat, redacția va modera comentariile, renunțînd la cele pe care le consideră nepotrivite.

